

گزاره‌برگ

بیماری‌های واگیر ایران و جهان

بیماری تب برفکی

Foot-and-Mouth Disease - FMD

تعریف و عامل بیماری

بیماری تب برفکی مخصوص حیوانات زوج‌سم است و در همه دام‌های زوج‌سم اهلی (گاو، گاو میش، گوسفند، بز) و همچنین وحشی (گراز، گوزن و آهو) مشاهده می‌شود، که توسط ویروسی از جنس Aphthovirus (خانواده Picornaviridae) ایجاد می‌شود و به آسانی منتشر می‌شود و خسارات اقتصادی قابل توجهی به بخش دامداری و دامپروری کشورها وارد می‌نماید. تب برفکی در کشور ما بیماری بومی محسوب می‌شود و گاهی همه‌گیری‌های آن باعث خسارات و تلفات سنگین می‌گردد. هزینه‌های پیشگیری و درمان‌های کمکی بیماری نیز زیاد است و برای خرید واکسن و انجام واکسیناسیون سالانه چند صد میلیارد تومان هزینه صرف می‌گردد. بنابراین در برنامه‌های کنترل و ریشه‌کنی بیماری‌های دامی، کنترل و ریشه‌کنی این بیماری یکی از اولویت‌های کشور محسوب می‌شود.

ویروس این بیماری، هفت سروتایپ دارد که سویه جدید اگزوتیک، احتمالاً به دلیل ترانزیت دام زنده آلوده، وارد کشور شده است. بیماری با تب، تاول و زخم در دهان، زبان، پستان و سم در دام مشخص می‌گردد.

وضعیت جهانی و ملی

در بیشتر کشورهای آسیا، آفریقا و خاورمیانه بومی است. در ایران، به دلیل تحرک دام و جابه‌جایی‌های بین‌استانی و مرزی، موارد بومی و دوره‌ای گزارش می‌شود. خسارات اقتصادی مستقیم و غیرمستقیم قابل توجه است.

راه‌های انتقال

ویروس در بین حیوانات توسط تماس مستقیم بین حیوانات (ترشحات بزاق، بینی، شیر، اسپرم و ضایعات) منتقل می‌شود. تماس حیوانات مستعد با بزاق یا ترشحات تاولی دام آلوده، راه اصلی انتقال، به ویژه در دامداری‌های با تراکم بالا و دارای چندگونه از حیوانات است.

تماس مستقیم حیوان با حیوان: دام سالم با دام آلوده
 هوابرد (توسط آئروسول‌ها): ویروس در محیط سرد و فرآورده‌های خام (شیر، گوشت) پایدار است.
 تماس غیرمستقیم (اشیا و وسایل بی‌جان): از طریق ابزار، خوراک، لباس، خودروهای حمل دام، و افراد ناقل
 جابه‌جایی حیوانات یا فرآورده‌های دامی آلوده.
 حیات وحش و حیوانات حامل بیماری (Carriers)

میزان کشندگی و خطرات تب برفکی

تب برفکی (FMD) در دام معمولاً کشنده نیست، اما می‌تواند در موارد شدید یا در دام‌های جوان و ضعیف باعث مرگ شود. کشندگی آن بیشتر به شرایط دام، شدت ویروس و اقدامات کنترلی بستگی دارد. این بیماری با تب، زخم‌های دهانی، لنگش و کاهش شدید تولید همراه است و می‌تواند خسارات اقتصادی قابل توجهی به صنعت دامداری وارد کند.

روش‌های پیشگیری و کنترل بیماری تب برفکی در دام

قرنطینه، ضد عفونی ورودی دامداری‌ها و سم‌پاشی محیط از مهم‌ترین اقدامات برای پیشگیری است. دامپزشکی کشور علاوه بر رصد و جداسازی سویه، برای حذف ویروس سه شعاع حفاظتی ایجاد می‌کند؛ در شعاع یک تا سه کیلومتری واکسیناسیون انجام می‌شود و تا شعاع ۱۰ کیلومتری رصد و پایش مستمر صورت می‌گیرد. پس از ۳۰ روز، در صورت عدم مشاهده مورد جدید، گزارش خاتمه بیماری صادر می‌شود. برای تب برفکی هیچ راهی جز واکسیناسیون وجود ندارد. چندین سویه از این بیماری سال‌هاست در کشور وجود دارد و با استفاده از واکسن‌های داخلی و خارجی قابل کنترل است. طی شش ماه گذشته، ۳۶ میلیون رأس دام در قالب طرح سراسری واکسیناسیون تب برفکی واکسینه شده‌اند و این عملیات سالانه دو تا سه بار برای ایمن‌سازی انجام می‌شود.

پیامدهای بهداشتی و اقتصادی

- کاهش شدید تولید گوشت و شیر.
- خسارت سنگین به دامداران و صنایع دامی.
- محدودیت صادرات فرآورده‌های دامی.
- تهدید امنیت غذایی و افزایش احتمال فقر غذایی.

نکاتی مهم در مورد بیماری تب برفکی

- تب برفکی، یک بیماری ویروسی در زیر مجموعه ی پیکورناویریده و از جنس آفتوویروس‌ها است.
- ویروس تب برفکی می‌تواند در هوای سرد، مرطوب و باثبات، کیلومترها حرکت نماید:
- بیش از ۱۰ کیلومتر در خشکی.
- بیش از ۶۰ کیلومتر از روی آب (مستند شده در انتقال بیماری از بریتانیا به فرانسه در دهه ی ۸۰ میلادی).
- خوک‌ها مقدار زیادی از این ویروس را به هوا ترشح می‌کنند و گاوها مستعدترین حیوانات به بیماری هستند.
- تجهیزات، لباس‌ها، چکمه‌ها، وسایل نقلیه، خوراک دام، علوفه و آب آلوده می‌توانند سبب انتقال بیماری شوند.
- جا به جایی حیوانات، گوشت تازه، شیر، پوست، یا اسپرم از گله‌های آلوده، مهم‌ترین راه انتقال ویروس در مسیرهای طولانی است.
- این بیماری حیوانات زوج‌سم از جمله گاو، گوسفند، بز، خوک، گاو میش و نشخوارکنندگان وحشی مانند گوزن را مبتلا می‌کند. بعضی از نشخوارکنندگان وحشی مثل گاو میش‌ها می‌توانند سبب تداوم عفونت در طبیعت شوند.
- گاوه‌های بهبود یافته ممکن است به حاملان بدون علامت تبدیل شوند. (۲ تا ۳ سال).

بیماری دست، پا و دهان در انسان (HFMD) و تب برفکی در حیوان (FMD)

- بیماری انسانی دست، پا و دهان (HFMD) ارتباطی با بیماری پا و دهان (FMD) دامی (معروف به تب برفکی) ندارد.
- در HFMD که یک بیماری خفیف ویروسی است، اغلب اوقات کوکساکسی ویروس ۱۶ درصد، عامل بیماری و بیماری مخصوص کودکان است، اما ممکن است در تمام سنین هم دیده شود.
- علائم شامل زخم در دهان و بثورات (راش) روی دست و پا است. بیماری به طور معمول طی ۷ تا ۱۰ روز بهبود می‌یابد.
- درمان خاصی برای این بیماری وجود ندارد، اما می‌توان با دارو، درد و ناراحتی را تسکین بخشید.
- پیشگیری از این بیماری با شست و شوی مکرر دست‌ها و اجتناب از تماس نزدیک با افراد مبتلا امکان پذیر است.

نکته تب برفکی در حیوان از نظر انتقال از حیوان به انسان بسیار نامحتمل و نادر است و هیچ گزارشی از انتقال انسان به انسان آن نیز وجود ندارد.

معاونت بهداشت
مرکز مدیریت بیماری‌های واگیر

جهت کسب اطلاعات بیش‌تر از بیماری‌های واگیر در ایران به لینک <https://icdc.behdasht.gov.ir> مراجعه فرمایید.